

บทคัดย่อ

สำหรับโครงการ แนวทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นทรัพยากรชายฝั่ง ภาคตะวันออก ปี 2553 ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และแผนงานที่กำหนดไว้ในโครงการจนแล้วเสร็จตามที่กำหนดไว้ จึงขอสรุปผลการดำเนินงานตอบตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาโจทย์/โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อสร้างพื้นที่รูปธรรมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ผู้การยกระดับการเรียนรู้ของชุมชนให้สามารถเพิ่มมูลค่าจากฐานทรัพยากร และสืบสานงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสู่เยาวชนในพื้นที่รอบอ่าวตราด ให้ได้อย่างน้อย 2 โครงการ

ได้ดำเนินการพัฒนาโครงการจำนวน 2 โครงการ คือ โครงการ “รูปแบบการเพาะเลี้ยงหอยตะไกรกรมขาวและการอนุรักษ์แหล่งพันธุ์หอยตะไกรกรมในลำคลองท่าเตียบ้านปากคลองน้ำเขียว” และ โครงการ ตำบลบ้านพริก ซึ่งพอพัฒนาโครงการไปได้ระยะหนึ่งพบว่า ทั้ง 2 โครงการไม่ขอเสนอทุนวิจัยกับ สกว. เนื่องจากยังไม่พร้อมในหลายด้าน จึงได้ยุติการพัฒนาโครงการไปในที่สุด

2. เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการและการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานให้สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์ของโครงการ และสามารถปิดโครงการได้อย่างสมบูรณ์ตามเงื่อนไขระยะเวลาที่กำหนด จำนวน 3 โครงการ

จากการดำเนินการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย ได้สรุปผลดังต่อไปนี้

1. โครงการการศึกษาฟื้นฟูปูม้าในธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านสะพานหิน ต.แหลมกลัด อ.เมือง จ.ตราด ได้ปิดโครงการไปเรียบร้อยแล้ว
2. โครงการแนวทางการพัฒนาป่าชายเลนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลตะกวด อำเภอเมือง จังหวัดตราด อยู่ระหว่างการดำเนินงานปิดโครงการ ที่ สกว.
3. โครงการรูปแบบการอนุรักษ์ปูแสมอย่างเหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนข้าราชการและชุมชนข้างเคียง อำเภอเมือง จังหวัดตราด ได้ปิดโครงการไปเรียบร้อยแล้ว

3. เพื่อศึกษาต้นทุนศักยภาพของกลุ่มองค์กรท้องถิ่น ทิศทาง/แนวนโยบายและวิธีการ/กระบวนการ การทำงาน รวมทั้งปัจจัย เงื่อนไข ข้อจำกัด และโอกาสในการเชื่อมร้อยการทำงานกับภาคี หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

พี่เลี้ยงใช้กระบวนการเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับพื้นที่และระดับที่กว้างขึ้นรวมถึงการสำรวจข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามแผนกิจกรรมของหน่วยงานที่ปฏิบัติการในพื้นที่ แต่จะเน้นการทำงานในพื้นที่จังหวัดตราดซึ่งมีพื้นที่ที่ดำเนินงานวิจัยอยู่ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง 3 องค์กร ดังต่อไปนี้

1. ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1 จ.ระยอง มีหน้าที่รับผิดชอบในพื้นที่ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ดังนี้
2. สถานีพัฒนาป่าชายที่ 4 ต.น้ำเชี่ยว
3. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

4. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ทักษะระดับการเรียนรู้ของชุมชนให้สามารถเพิ่มมูลค่าจากฐานทรัพยากร และสืบสานงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสู่เยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย ทั้งในมิติของงานวิจัยและงานพัฒนา

พี่เลี้ยงได้ร่วมกับชุมชนจัดเวทีเพื่อถอดสถานการณ์การทำงานของแต่ละพื้นที่ รวมถึงกิจกรรมและองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนงานของแต่ละพื้นที่ โดยมีเวทีใน 2 ระดับ คือ (1) เวทีเครือข่ายอำเภอตราด-ร่องช้าง เป็นเวทีที่จัดให้ทีมวิจัยและชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอตราด ได้แลกเปลี่ยนสถานการณ์ของชายฝั่งร่วมกัน รายงานผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของพื้นที่ เวทีนี้ไม่ได้กำหนดตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความพร้อมของพื้นที่เป็นหลัก (2) เวทีชุมชนชายฝั่งภาคตะวันออก เวทีนี้พี่เลี้ยงร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จัดขึ้นเพื่อให้ชุมชนที่ดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งได้แลกเปลี่ยนสถานการณ์ร่วมกันกับชุมชนต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหาแนวทางในการทำงานร่วมกัน

5. ศึกษาปัจจัย เงื่อนไข ข้อจำกัด และโอกาสในการเชื่อมร้อยการทำงานกับภาคี หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ต่อไป

ในพื้นที่อ่าวตราดมีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบหลายชุมชน มีพื้นที่ติดกัน และล้วนแล้วยังคงอาศัยฐานทรัพยากรของอ่าวตราดในการดำรงวิถีชีวิต และในหลายพื้นที่ก็มีการประสานการทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่บ้างพอสมควร ที่ผ่านมาก็มีหลายๆ ได้อำนวยความสะดวกให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และหาแนวทางในการจัดการปัญหาร่วมกันทั้งระหว่างชุมชนกัน และระหว่างชุมชนกับภาคีหน่วยงานต่างๆ ใน 2 ระดับ คือ 1) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน 2) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน อปท. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. หาแนวทางในการขยายผลโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ทำให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงาน/ภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งพื้นที่รอบอ่าวตราด

การขยายการทำงานในพื้นที่อ่าวตราดได้เพิ่มขึ้นในหลายพื้นที่ เกิดการจัดการ กติกา และแนวทางพัฒนาต่างๆ ที่จะอยู่ร่วมกับทรัพยากรอย่างยั่งยืน ที่ผ่านมามีการทำงานยังเน้นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เป็นหลัก แม้จะมีการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่การปฏิบัติการก็ยังคงอยู่ในภาพของพื้นที่ใครพื้นที่มัน ประเด็นท้าทายในการทำงานในอนาคตจึงอยู่ที่จะสามารถสร้างประเด็นการทำงานข้ามพื้นที่ หรือทำงานในภาพรวมของอ่าวตราด-ร่องช้างได้อย่างไร กติกาในการใช้ประโยชน์ละอนุรักษจะสามารถยกระดับไปสู่กฎหมายท้องถิ่น หรือ กฎจังหวัดได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามการเชื่อมร้อยภาคีซึ่งมีวิถีคิด และวิธีสนับสนุนงานที่ต่างกัน จะเข้ามามีบทบาทอย่างไรร่วมกันทางออกที่น่าสนใจคือน่าจะมีการปรับกระบวนการงานวิจัยให้

1. ส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรอย่างจริงจัง เป็นงานวิจัยกินได้และชุมชนจับต้องได้มากกว่าคุณค่าในเชิงจิตใจอย่างเดียว
2. ชุมชนสนใจการทำงานเก็บข้อมูลและทดลองแก้ไขปัญหาไปด้วยกัน หากเก็บข้อมูลเป็นเวลานานอาจทำให้ชุมชนเกิดความเบื่อหน่าย เพราะชุมชนมักจะเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ
3. ยกระดับพื้นที่ที่มีประเด็นใกล้เคียงกันมาทำงานเป็นชุดวิจัย บริหารจัดการร่วมกัน และสร้างผลงานวิจัยให้เกิดขึ้นในระดับนโยบาย อย่างน้อยที่กับ อปท. เพื่อยกระดับเป็นระดับจังหวัดต่อไป

4. ดึงภาคีสันับสนุนเข้ามาให้ชุมชนได้ทดลองทำงานพัฒนา และใช้งานวิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลสนับสนุนเพื่อประสานการทำงานร่วมกันของพี่เลี้ยง
5. จัดตั้งเครือข่ายอำเภอตราด-ร่องช้าง เพื่อสร้าง ต่อยอด และประสานงานกับจังหวัดเครือข่ายๆ จะเป็นตัวนำเอาองค์ความรู้ กติกา และการจัดการของชุมชนไปขยายผลในจังหวัด รวมถึงสร้างกติกาให้สามารถบังคับใช้ในระดับจังหวัดต่อไป